

Motion till riksdagen 2005/06:Kr6

av **Nina Lundström och Heli Berg (fp)**
med anledning av prop. 2005/06:2

Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om modersmål.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om förskoleverksamhet med minoritetsspråksprofil.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om skolundervisning på minoritetsspråk.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om högskoleutbildning och forskning om minoritetsspråk och minoritetsfrågor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om utbildning av modersmåls lärare i minoritetsspråk.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om behöriga lärare i modersmål.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om skärpta riktlinjer avseende att sprida kunskaper om samtliga nationella minoriteter i skolan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att en av ombudsmännen ges ett specifikt ansvar för nationella minoriteter.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om nationella kvalitetsinspektionen för skolan samt uppföljning av nationella minoriteter.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om public service-program på minoritetsspråk.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att inrätta nationella resurscentrum.

Fel! Okänt namn på

Mål för en nationell språkpolitik

Kunskaper i svenska och i andra språk ställs ibland mot varandra. Så ska det inte behöva vara. Sverige har ett folkrättsligt åtagande att stödja de nationella minoritetsspråken och ge individer större möjlighet att bevara och utveckla dem. När Sveriges minoritetsspråk trängs undan, utarmas också vårt land. Varje gång ett språk upphör att användas är det också en dörr som stängs till den kultur och de minnen som är förknippade med detta språk. Det är de enskilda individerna som avgör minoritetsspråkens framtid genom att välja om, när och hur språken ska användas. Den liberala minoritetspolitikens uppgift är att ge förutsättningar för att dessa valsituationer ska präglas av möjligheter – inte av nödtvång eller brist på egentliga alternativ. Samtidigt förblir svenska det enda språket som är fullt ut samhällsbärande. Goda kunskaper i detta gemensamma kommunikationsspråk är lika viktigt för minoritetsspråkstalande som för alla andra. Det handlar alltså inte om att välja mellan svenska och minoritetsspråken, det handlar om att välja både och.

Vi noterar att regeringen vill finansiera förslaget om en ny myndighet för språkvård genom att nyttja anslag 47:1 avseende åtgärder för nationella minoriteter. Vi har ställt oss bakom Folkpartiets förslag om utökad anslag för nationella minoriteter i enlighet med vår budgetmotion och tar därmed inte ställning till regeringens förslag i denna del.

Modersmål

Grunden för minoritetspolitiken finns i regeringens proposition 1998/99:143 Nationella minoriteter i Sverige. Regeringens och riksdagens minoritetspolitiska beslut innebär att samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar erkänns som nationella minoriteter i Sverige.

Genom en särskild lagstiftning (SFS 1999:1175/1176) garanteras enskilda laglig rätt att använda samiska, finska och meänkieli i kontakter med myndigheter och domstolar i vissa geografiska områden, s.k. förvaltningsområden.

Sedan några år har Sverige erkänt fem nationella minoritetsspråk. Dessa språk har därmed en legal särställning. Det är inte minst viktigt att uppmärksamma finskan som på grund av det stora antalet sverigefinnar har en särskild ställning i det svenska samhället.

Det har talats flera språk parallellt med svenskan under flera hundra år i Sverige. Minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli, romani chip och jiddisch har en lång historia vid sidan av svenskan.

Rätten till undervisning, som hjälper de unga att bevara sitt modersmål levande, är en viktig fråga för språkets utveckling. Barn som tillhör nationella minoriteter ska ha möjlighet att återuppliva modersmålet även om det inte är deras första språk. Enligt 2 kap. 9–14 §§ grundskoleförordningen och 5 kap. 9–15 §§ gymnasieförordningen har alla elever med annat modersmål än svenska rätt att få undervisning i sitt modersmål i både grundskolan och gymnasieskolan, dock under förutsättning att detta språk är ett dagligt umgänges-

Fel! Okänt namn på

språk. För samiska, tornedalsfinska eller romska elever gäller rätten att få undervisning i sitt modersmål även om det inte är ett dagligt umgängesspråk samt att kommunen är skyldig att anordna undervisning även om det inte finns minst fem elever som önskar det, detta under förutsättningen att lärare med erforderliga kunskaper kan erbjudas i kommunen – i annat fall utblir kommunens skyldighet. De finskspråkiga eleverna och de elever som talar jiddisch omfattas inte av möjligheten. Regeringen avser inte att ändra på dessa bestämmelser enligt propositionen (s. 20) Vi menar att dessa bör ges samma rätt att få studera finska och jiddisch som de samiska, tornedalsfinska och romska eleverna. Enligt den praxis som utvecklats kan man med fog resa frågan om Sverige lever upp till artikel 30 i FN:s barnkonvention:

”I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör urbefolkning skall ett barn som tillhör sådan minoritet eller urbefolkning inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.”

Vi kan därmed inte ställas oss bakom regeringens hållning i propositionen där det anges att dessa bestämmelser ska även fortsättningsvis gälla.

Det är viktigt att påtala nödvändigheten av att berörda myndigheter ges i uppdrag att anordna utbildning av modersmållärare i minoritetsspråk. Vi vill påpeka behovet av behöriga lärare. Skolverket har påtalat bristen på utbildade modersmållärare – under år 2000 saknade hälften av modersmållärarna pedagogisk utbildning. Kommunernas möjligheter att neka elever som är nationella minoriteter utifrån brist på lärare med erforderliga kunskaper behöver följas upp. Rättigheter har ingen relevans om det i praktiken innebär att dessa inte kan realiseras. Ett tillräckligt antal lärarstudier med inriktning på minoritetsspråk behöver säkras och åtgärder vidtas för att möjliggöra detta. Enligt läroplanen för grundskolan framgår att eleverna ska ges kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia. Folkpartiets uppfattning är att det behövs skärpta riktlinjer avseende att sprida kunskaper om samtliga nationella minoriteter i skolan.

Förskola

Förskolan och förskoleklassen är särskilt viktiga för att barn ska ges möjligheter att utveckla sina kunskaper i ett minoritetsspråk och svenska. I Skollagskommittén (SOU 2002:121), som under hösten 2004 resulterat i en proposition till riksdagen, har Folkpartiet liberalerna ställt sig bakom en stärkt rätt till modersmålsstöd i både förskola och förskoleklass. Den etableringsfrihet vi förespråkar för enskilda förskolor, kombinerat med valfrihet för föräldrarna att välja den förskola som passar bäst för barnet, kommer också att förbättra möjligheterna att driva förskolor inriktade på barn som talar ett minoritetsspråk.

Fel! Okänt namn på

Högskola

Minoritetspolitiken måste också säkerställa att det finns möjlighet till kvalificerade högskoleutbildningar i minoritetsspråk och att det ges tillräckliga resurser för forskning om minoritetsfrågor och minoritetsspråk. Särskilt angeläget är det att underlätta för yrkesutbildningar med minoritetsspråksprofil, t.ex. socionom, sjuksköterska eller juristutbildningar med minoritetsspråksinriktning. Det behöver också säkras ett tillräckligt antal lärarstuderande med inriktning på minoritetsspråk. Regeringen måste noga följa utvecklingen i högskolevärlden och bör uppdra åt Högskoleverket att föreslå åtgärder för att, med beaktande av universitetens och högskolornas självständighet, långsiktigt säkra kvalificerad utbildning och forskning på minoritetsområdet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

En ombudsman med övergripande ansvar för nationella minoriteter

De elever inom de nationella minoriteterna som inte kan erhålla undervisning på sitt modersmål behöver följas upp. I detta avseende är det angeläget att framhålla den av Folkpartiet föreslagna nationella kvalitetsinspektionen för skolan, vars uppgift skulle innefatta uppföljning av nationella minoriteter. Men det behövs i övrigt ett bredare grepp för att täcka fler frågor som berör dessa grupper.

En mycket vanlig reaktion från personer som tillhör någon av de nationella minoriteterna tydliggör vilken avsaknad av helhetsgrepp som i dag finns inom olika delar av samhället. Ett stort problem avser i hög utsträckning själva kunskapsläget om att Sverige har fem nationella minoriteter där specifik lagstiftning berör dessa. Nationella minoriteter och deras språk behandlas ofta som en del av invandringspolitiken. För de enskilda individerna finns små möjligheter att söka stöd från samhällets sida för att bringa klarhet i konkreta sakfrågor som berör den enskilda individen och hans/hennes rättigheter. Sverige har en tradition med ombudsmän som har till syfte att följa upp tillämpningen av lagar samt även fungera som en instans där kunskapsnivå om faktiska förhållanden utvecklas. Det vore dags för Sverige att uppdra åt en ombudsman att specifikt ansvara för just de nationella minoriteterna ur ett helhetsperspektiv. Ett från politiken fristående organ dit enskilda individer, nationella minoriteter, kan vända sig för att få vägledningen eller för att agera när deras rättigheter inte beaktas. I dag gör Diskrimineringsombudsmannen insatser ur ett diskrimineringsperspektiv, men här avses ett bredare grepp som även beaktar frågor kring inte minst språkfrågorna.

Public service-program på minoritetsspråk

Enligt de gällande sändningstillstånden för Sveriges Television, Sveriges Radio och Sveriges Utbildningsradio ska insatserna för språkliga och etniska minoriteter öka. Samiska, finska, meänkieli och romani chib ska enligt sändningstillstånden ha en särställning, och hänsyn ska tas till att även jiddisch är ett nationellt minoritetsspråk. Vi vill här lyfta fram att chansen till verklig mångfald i public service-utbudet på minoritetsspråk skulle öka väsentligt om man skulle göra det möjligt att med offentliga medel finansiera produktionen av public service-program som distribueras via andra etermedier än de statliga.

Sverige behöver en ny, modern finansiering av public service som långsiktigt säkrar dess oberoende och kvalitet. Av den anledningen bör flera fristående fonder skapas för att stödja public service-utbudet inom radio och tv. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Nationella resurscentrum för finska

För finska och meänkieli har lagen om rätt att använda språket hos förvaltningsmyndigheter och domstolar tillämpning i Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner. Denna avgränsning stämmer i stora drag med det traditionella utbredningsområdet för meänkieli, medan det finska språket har ett starkt fäste också i andra delar av landet.

Utan att bortse från den finskspråkiga kulturen i skogslänens finnbygder bör här särskilt nämnas den månghundraåriga kontinuerliga närvaron av en finskspråkig befolkning och en finskspråkig kultur i Stockholm. Redan i samband med att förvaltningsområdet inrättades pekade många på det problematiska i att området var så snävt avgränsat att det absoluta flertalet sverigefinnar skulle lämnas utanför. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som i delbetänkandet "Rätten till mitt språk – Förstärkt minoritetsskydd" (SOU 2005:40) presenterat ett förslag, i vilket föreslås att förvaltningsområdet ska utvidgas till att också gälla Mälardalen i sin helhet. Om en sådan utvidgning genomförs skulle den ändå inte slutligt tillgodose de behov som den finskspråkiga minoritetsbefolkningen – vår utan jämförelse största minoritetsgrupp – har i landet som helhet.

Målet ska inte vara att rita nya gränslinjer på kartan, utan att åstadkomma en lösning som stärker individens möjligheter att använda finska språket oavsett var man bor. Vi vill skapa ett eller ett par nationella resurscentrum för de landsting, kommuner eller myndigheter som önskar kunna samordna sin finskspråkiga service. Med fördel kan detta organiseras inom ramen för länsstyrelsernas verksamhet där en eller två får ett specifikt uppdrag. Till ett sådant resurscentrum ska förvaltningar och myndigheter kunna överlämna ärenden där den enskilde medborgaren har begärt muntligt svar på sitt eget språk. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 14 oktober 2005

Nina Lundström (fp)

Heli Berg (fp)